SESO
UNIVERSITAIRE FACULTEITEN ST.-IGNATIUS TE ANTWERPEN

STUDIECENTRUM VOOR ECONOMISCH EN SOCIAAL ONDERZOEK

De exportprestaties van de Belgische Economie
Beleidsmaatregelen en tegenvallers

W. MOESEN
A. VAN POECK

Beleidsnota 1984/6

april 1984

Drie grote beleidsopties

De huidige regeringscoalitie heeft in haar oorspronkelijk regeerakkoord de grote beleidsopties duidelijk gestipuleerd. Drie sporen zouden gevolgd worden : vooreerst het herstel van het concurrentievermogen van de Belgische ondernemingen; ten tweede de sanering van de openbare financiën en ten derde de strijd tegen de werkloosheid. Op het eerste spoor werd kordaat een volmachtentrein ingezet : de devaluatie van februari 1982, een "psychologische" prijzenstop tot einde 1982, daarna selectieve prijsblokkering... Op het vlak van de loonkosten werd een stel ondernemingsvriendelijke maatregelen getroffen : afwijkingen van het gangbare stelsel van de automatische loonindexering aan de inflatiegraad, verlaging van de werkgeversbijdragen aan de sociale zekerheid gecompenseerd door een verhoging van de indirecte belastingen (verlenging van de zogenaamde Maribel-operatie), verlaging van de aanslagvoet van de vennootschapbelasting van 48 naar 45 %, de spectaculaire wet Cooreman-De Clercq ter bevordering van het risicodragend kapitaal...

Men ontkomt niet aan de indruk dat de regering zwaar had gegokt op de effectiviteit van deze eerste beleidslijn en de gunstige geïnduceerde effecten daarvan voor de twee overige beleidsopties. In dit scenario werd heimelijk gehoopt dat dan minder hard op de twee overige pedalen zou moeten worden gedrukt. Aan de bevolking, inclusief de vakbonden, werd aangepraat dat het herstel van de ondernemingscompetitiviteit de beste kans was om de werkloosheid terug te dringen en de economie terug aan te zwengelen.

Grote tegenvaller voor de beleidsmakers is dat het herstel van de internationale economie trager en zwakker op gang is gekomen dan werd ingecalculeerd. Waar gehoopt werd op actieve stimuli is de uitkomst eerder defensief. In de internationale context is dat

resultaat op zichzelf niet onaardig. Maar het brengt wel mee dat de strategie met betrekking tot de twee overige beleidsopties moet herzien worden. Het recente spaarplan kadert dan ook in de opvatting dat voor het tweede spoor niet meer moet gerekend worden op de gunstige afgeleide effecten van de vroegere beleidsmaatregelen. Na nogal wat aarzeling zijn thans voor de openbare financiën autonome saneringsmaatregelen aan de beurt.

Ondertussen wordt met (vrijwel) eensgezindheid vastgesteld dat de concurrentiekracht van de Belgische ondernemingen inderdaad significant hersteld is. De twee laatste jaarverslagen van de Nationale Bank van België tonen dit aan. Ook lijkt er een consensus in de maak dat de regeringsstrategie van exportgeleide groei succesvol kan beoordeeld worden. Getuige daarvan de verbetering van de lopende rekening van de betalingsbalans in de voorbije twee jaren.

In deze nota wordt een andere opvatting aangedragen. Aangetoond wordt dat de verbetering van de handelsbalans vooral te wijten is aan de terugloop van de import en slechts in mindere mate aan de expansie van de export. Er zal worden betoogd dat de Belgische ondernemingen hun potentiële concurrentiekracht (concurrentie-vermogen), geboden door de beleidsmaatregelen, onvoldoende omgezet hebben in feitelijke exportprestaties (concurrentiepositie). De verklaring daarvan wordt gezocht bij het passief ondernemingsgedrag als prijsnemer op de internationale markt. Meer concreet betekent dit dat aan de exportzijde de verhoogde winstmarges gewoon in dank werden aangenomen zonder voldoende "alertheid" om deze potentiële slagkracht ook te vertalen in opvallende volume-effecten. Aan de importzijde zijn de volume-effecten dan weer wel markant. Immers hier wordt de duurdere invoer van buitenlandse goederen verdrongen door de Belgische importsubstituten. Op de binnenlandse markt wordt de concurrentiepositie, uitgedrukt in de verworven marktaandelen, dus wel verstevigd.

Daarenboven speelt het belangrijke effect van de binnenlandse vraaguitval. De inleveringsoperaties allerhande hebben het vrij besteed-

baar inkomen van de gezinnen dermate aangetast dat hieruit tenslotte ook een verminderde importvraag moet resulteren.

In de volgende secties worden hoofdzakelijk de effecten van de devaluatie van februari 1982 onderzocht. In bijkomende orde wordt ook aandacht besteed aan de andere ondernemingsvriendelijke beleidsmaatregelen. Meer bepaald de zogenaamde wet Cooreman-De Clercq (K.B. 15) ter bevordering van het risicodragend kapitaal.

Evolutie van het concurrentievermogen

Op 21 februari 1982 werd de BF met 8,5 % gedevalueerd t.o.v. de andere munten van het Europees Monetair Systeem (met uitzondering van de Deense Kroon die eveneens devalueerde en waartegenover de waardevermindering slechts 5,7 % bedroeg). Deze devaluatie maakte deel uit van de 5de zgn. "realignment" binnen het EMS.

Weliswaar was het concurrentievermogen van de Belgische economie reeds vóór deze devaluatie gevoelig verbeterd. De vertraging in het stijgingspercentage van de lonen, de relatief hoge groeivoet van de produktiviteit en de effectieve depreciatie van de BF op de wisselmarkt droegen hiertoe bij. Doch het oplopend externe tekort (gecorrigeerd voor de overheidsleningen in het buitenland), alsook de voortdurend zware druk op de BF, noopten tot deze maatregel.

Tabel 1 toont de evolutie van het concurrentievermogen van de Belgische economie. Een traditionele maatstaf wordt hierbij gebruikt, met name het verloop van de relatieve arbeidskosten per eenheid produkt, uitgedrukt in gemeenschappelijke munt. Deze indicator vergelijkt de arbeidskosten per eenheid produkt in België met het gewogen gemiddelde voor de tien voornaamste concurrerende landen. Bij de opstelling van de wegingscoëfficiënten is rekening gehouden met de bilaterale handel, en met het belang van deze landen in de concurrentie op de derde markt en in het binnenland[1].

De evolutie van de relatieve arbeidskosten per eenheid produkt is het resultaat van 3 bewegingen :

1. verschillen in het groeiritme van de loonsom per werknemer;
2. verschillen in de ontwikkeling van de arbeidsproduktiviteit;
3. het verloop van de effectieve wisselkoers van de BF.

---

[1] Voor België gebeurt de vergelijking met Duitsland, Frankrijk, Nederland, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Italië, Japan, Zwitserland, Zweden en Denemarken. De concurrentie vanwege de zgn. lage loonlanden (nieuwe industrielanden) wordt dus niet beschouwd.

Men merkt dat op basis van deze traditionele maatstaf[1] het concurrentievermogen van de Belgische economie vanaf 1978 verbetert, nadat het voordien gestadig was verslechterd. Reeds vóór de devaluatie had deze indicator voor het concurrentievermogen opnieuw het niveau bereikt van 1970. T.g.v. onder meer de devaluatie ligt de index van de relatieve arbeidskosten per eenheid produkt in gemeenschappelijke munt in 1983 ongeveer 20 % beneden het peil van 1970 en ongeveer 30 % beneden het meest ongunstige peil van 1977.

Evolutie van de concurrentiepositie

In deze sectie gaan we na hoe de Belgische concurrentiepositie gereageerd heeft op deze verbetering van het concurrentievermogen. Hierbij zal een onderscheid gemaakt worden tussen de concurrentiepositie op de exportmarkt en op de binnenlandse markt. Zoals gezegd verstaan we onder de concurrentiepositie een feitelijk verworven plaats op een bepaalde markt.

---

[1] Bedenkingen op deze maatstaf : KB-Weekberichten, 30 dec., 1983.

Tabel 1

Evolutie van het concurrentievermogen in de Belgische industrie

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 (r)
Loonsom per werknemer (nationale valuta)	13,2	15,3	12,9	20,5	14,4	18,8	9,3	8,6	7,8	9,6	6,2	5,4	5,7
Produktiviteit (produktie per hoofd)	4,5	9,4	9,4	2,5	-0,7	14,4	5,4	7,0	6,2	1,6	3,7	4,0	3,2
Arbeidskosten per eenheid produkt (nationale valuta)	8,3	5,4	3,2	17,6	15,3	3,8	3,7	1,5	1,5	8,0	2,4	1,3	2,4
Relatieve arbeidskosten[1] per eenheid produkt in nationale valuta	1,3	1,3	-2,9	4,8	-1,3	-1,1	-3,1	-4,9	-4,2	-2,1	-4,3	-5,9	-3,1
Effectieve wisselkoers	-0,1	2,8	1,4	1,4	1,4	2,4	5,7	2,9	1,2	-0,5	-5,3	-9,2	0,4
Relatieve arbeidskosten per eenheid produkt in gemeenschappelijke valuta[1]	1,2	4,1	-1,5	6,2	0,1	1,3	2,5	-2,1	-3,1	-2,6	-9,4	-14,6	-2,7
index 1970 = 100	101,2	105,3	103,8	110,2	110,3	111,7	114,5	112,1	108,7	105,8	95,9	81,9	79,7

[1] t.o.v. het gewogen gemiddelde van de voornaamste tien concurrerende landen.

(r) = raming

Bron: "Arbeidskosten in de industrie en de economie", Europese Economie, maart 1983 (nr. 15), p. 136.

Tabel 2, kolom (3) toont de evolutie van het Belgisch exportmarktaandeel t.o.v. de Europese Gemeenschap. Het exportmarktaandeel (α_x) is daarbij als volgt gedefinieerd :

$$\alpha_x = \frac{\text{export van België (in constante prijzen)}}{\text{export van de Europese Gemeenschap (in constante prijzen)}}$$

Bijgevolg geldt dat de procentuele verandering van het Belgisch exportmarktaandeel ($\dot{\alpha}_x$) gelijk is aan de procentuele verandering van de Belgische export (kolom 1) verminderd met de procentuele verandering van de export van de Gemeenschap (kolom 2). Indien $\dot{\alpha}_x > 0$ dan vergroot het Belgisch exportmarktaandeel, terwijl het afneemt indien $\dot{\alpha}_x < 0$.

Zoals uit tabel 2 blijkt, is de reactie van de Belgische exportpositie op de verbetering van het concurrentievermogen weinig spectaculair. Het devaluatiejaar corrigeert enkel de relatieve achteruitgang die in 1981 werd opgetekend, terwijl het devaluatie-effect in 1983 grotendeels uitgedoofd blijkt te zijn.

Voor de concurrentiepositie langs de importzijde nemen we het Belgisch importmarktaandeel (α_m) als maatstaf. Dit laatste definiëren we als volgt :

$$\alpha_m = \frac{\text{import van België (in constante prijzen)}}{\text{import van de Europese Gemeenschap (in constante prijzen)}}$$

Bijgevolg geldt :

$\dot{\alpha}_m$ = procentuele verandering van de Belgische import - procentuele verandering van de import van de Europese Gemeenschap.

Tabel 2

Evolutie van het Belgisch export- en importmarktaandeel t.o.v. de landen van de Europese Gemeenschap

	Uitvoer van goederen en diensten [1]			Invoer van goederen en diensten [1]			
	(1) België	(2) EG	(3) = (1) - (2) $\dot{\alpha}_x$	(4) België	(5) EG	(6) = (4) - (5) $\dot{\alpha}_m$	(7) = (3) - (6)
1976	13,6	10,5	3,1	13,0	11,9	1,1	- 2,0
1977	2,2	4,8	- 2,6	4,5	2,2	2,3	- 4,9
1978	3,2	4,8	- 1,6	3,0	5,4	- 2,4	0,8
1979	7,8	6,2	1,6	9,3	10,3	- 1,0	2,6
1980	4,6	2,0	2,6	2,2	1,7	0,5	2,1
1981	2,4	3,8	- 1,4	- 1,4	- 2,2	0,8	- 2,2
1982	2,0	0,7	1,3	0,2	2,4	- 2,2	3,5
1983 (v)	1,0	0,6	0,4	- 0,9	0,5	- 1,4	1,8

[1] In prijzen van 1975; jaarlijkse procentuele verandering.

(v) = voorlopig

Bron : Europese Economie, november 1983, Statistische Bijlage, Tabel 27 en 31.

Merk op dat thans een positieve $\dot{\alpha}_m$ wijst op een verslechtering van de Belgische concurrentiepositie langs de importzijde, terwijl er van een verbetering sprake is indien $\dot{\alpha}_m < 0$.

Tabel 2, kolom (6) toont de evolutie van $\dot{\alpha}_m$. Op basis van deze cijfers komt men tot het besluit dat de reactie van de Belgische economie op de verbetering van het concurrentievermogen in het algemeen en op de devaluatie in het bijzonder beter is langs de importzijde dan langs de exportzijde.

Neemt men als indicator voor de evolutie van de globale concurrentiële positie (export- en importzijde) het verschil tussen beide groeipercentages ($\dot{\alpha}_x - \dot{\alpha}_m$), dan worden bovenstaande conclusies bevestigd (kolom 7). Zo wordt de globale verbetering in 1982 slechts voor 37 % geschraagd door de export, terwijl in 1983 dit cijfer zelfs terugvalt tot 22 %.

Import- en exportprestaties per sector

Om hetzelfde fenomeen enigszins anders te belichten, werd tabel 3 opgesteld. Deze tabel vergelijkt - in kolom (1) en (2) - de groeivoet van de Belgische invoer en uitvoer in het jaar vóór de devaluatie met de groeivoet tijdens het jaar volgend op de devaluatie.

De resultaten liggen in de lijn van wat hierboven reeds werd vastgesteld. Langs de importzijde is het succes opmerkelijk. Terwijl tussen 1982, II en 1981, II de Belgische invoer (in volume) nog net 12,5 % toenam, verminderde de invoer in het jaar volgend op de muntingreep met 12,2 %. Het succes betreft bovendien alle goederencategorieën. Eenzelfde succes wordt niet weergevonden langs de exportzijde. Tussen 1982, II en 1981, II steeg de Belgische export (in volume) met 2,7 % terwijl tijdens het jaar na de devaluatie de export zelfs iets minder snel toenam dan voorheen (2,3 %).

Tabel 3

Vergelijking van het groeipercentage van het volume van in- en uitvoer voor en na de devaluatie

	(1) $1982^{II}/1981^{II}$	(2) $1983^{II}/1982^{II}$	(3) $1983^{III}/1982^{III}$ (v)
INVOER			
Produktiegoederen	+12,2	-11,4	-7,8
Verbruiksgoederen	+2,0	-5,1	-2,8
Uitrustingsgoederen	+6,7	-9,6	-2,8
TOTAAL	+12,5	-12,2	-5,9
UITVOER			
IJzer- en staalnijverh.	-10,8	-8,1	+2,1
Metaalverwerkende bedr.	+6,3	+1,1	+6,9
Non-ferro metalen	+6,3	-8,9	-38,0
Textiel	+0,8	+4,4	+5,3
Scheikundige produkten	+8,2	+0,9	+9,9
Steenkoolnijverheid	-28,5	-8,2	+20,1
Petroleumnijverheid	-15,6	+35,9	-7,8
Glas en spiegelglas	+11,8	+3,5	+2,8
Landbouwprodukten	+7,9	-6,3	-3,8
Cement	-1,0	-7,6	-3,1
Bouwmaterialen incl. cement en gips	-2,3	+12,5	+20,2
Groeven	-0,4	+7,8	+14,2
Ceramiek	+4,2	-6,7	-10,5
Hout en meubelen	+6,5	+6,8	+2,5
Huiden, leder en schoeisel	-1,3	+0,3	+4,7
Papier en boeken	+1,7	+3,9	+2,9
Bewerkte tabak	+5,0	+1,1	-16,7
Rubber	+2,9	+5,8	+4,0
Voedingsmiddelenbedr.	+15,3	-0,5	+0,9
Diversen	+4,2	+9,1	+20,0
TOTAAL	+2,7	+2,3	+0,4

Bron : Berekend op basis van Tijdschrift van de Nationale Bank van België, januari 1984, tabel VIII 4b.

(v) = voorlopig

Met betrekking tot de uitvoer geeft tabel 3 eveneens een gedetailleerde sectoriële opsplitsing. Hieruit blijkt dat er nagenoeg evenveel sectoren zijn waarvoor na de devaluatie de exportprestaties teruglopen (9 sectoren) als er sectoren zijn waarvoor de exportprestaties verbeteren (totaal 10). Tabel 4 geeft hiervan een classificatie.

Tabel 4

Vergelijking tussen de evolutie van het exportvolume vóór en na de devaluatie[1] : classificatie van sectoren

	Sectoren die hun positie verbeteren	Sectoren die hun positie verslechteren
Sectoren met een negatieve exportgroei	IJzer en staal Steenkoolnijverheid	Cement
Sectoren met een positieve exportgroei	Textiel Hout en Meubelen Papier en boeken Rubber	Metaalverwerkende nijverheid Scheikundige produkten Glas en spiegelglas Bewerkte tabak
Sectoren met een groei-omslag	Petroleumnijverheid Bouwmaterialen uit cement of gips Groeven Huiden, leder en schoeisel	Non-ferro metalen Landbouwprodukten Voedingsmiddelenbedrijven

1 vergelijking van de groeivoet van het exportvolume tussen $1983^{II}/1982^{II}$ en $1982^{II}/1981^{II}$

Deze resultaten worden grosso modo bevestigd indien men de groeivoet van de export tussen 1983^{II} en 1982^{II} vervangt door de groeivoet over

de periode 1983^{III} - 1982^{III} (kolom 3 van tabel 3) . Ook de classificatie van sectoren die dan kan gemaakt worden verschilt niet fundamenteel van wat in tabel 4 werd gegeven. Vijftien van de negentien sectoren blijven binnen dezelfde grote opdeling ("verbetering" - "verslechtering"), terwijl elf sectoren binnen dezelfde detailpositie geplaatst blijven.

Een verklaring : het prijsgedrag van de Belgische producent

In deze paragraaf wordt een hypothese m.b.t. het prijsgedrag van de Belgische producenten als mogelijke verklaring voor het hierboven vastgestelde fenomeen aangehaald. Deze hypothese houdt in dat de Belgische producenten een rigied prijsgedrag vertonen. Concreet betekent dit dat zij na de devaluatie van de BF hun prijzen ongewijzigd zullen laten, tenzij kostenstijgingen hen tot een prijsverhoging nopen.

Zoals tabel 5 illustreert, wordt het merendeel van de Belgische export en import in buitenlandse munt gefactureerd. Prijsrigiditeit langs de exportzijde houdt in dat de Belgische producent zijn prijzen, uitgedrukt in buitenlandse valuta, ongewijzigd laat. Dit impliceert derhalve dat de prijs van de geëxporteerde goederen, uitgedrukt in BF, stijgt met het percentage van de devaluatie. Het bovenstaande komt erop neer, dat de Belgische producent zich als een prijsnemer op de exportmarkt gedraagt. Het is evident dat van een dergelijk prijsgedrag geen sterke outputeffecten te verwachten zijn. Veeleer zal na de devaluatie dezelfde output meer winstgevend worden afgezet.

Eenzelfde rigiede prijsgedrag leidt aan de importzijde tot verschillende effecten. Zolang interne kostenstijgingen hem hiertoe niet nopen, houdt de hypothese thans in dat de Belgische producent van binnenlandse importsubstituten zijn prijs na de devaluatie ongewijzigd

laat. Anderzijds stijgen door de devaluatie de prijzen van de geïmporteerde goederen met een percentage dat het devaluatieprocent licht overtreft[1].

Afhankelijk van de prijselasticiteit van de vraag naar geïmporteerde goederen, stijgt thans de vraag naar binnenlandse substituten. Langs de importzijde doen er zich derhalve duidelijk outputeffecten gevoelen : de invoer wordt verdrongen door de eigen importsubstituten.

De gegevens met betrekking tot de evolutie van de Belgische prijzen (in binnenlandse munt), die in tabel 6 worden opgenomen, zijn consistent met de voorgehouden hypothese van het prijsgedrag. In deze tabel steekt de periode van de appreciërende munt (1976-78 en vooral het jaar 1976; cf. tabel 1) sterk af tegen de periode waarin de BF deprecieert (1980-82 en vooral 1982). Apprecieert de BF dan ligt het stijgingspercentage van de Belgische in- en uitvoerprijzen (in BF) beneden het stijgingspercentage van de binnenlandse prijzen. Voor deze laatste wordt de evolutie van de index van groothandelsprijzen gebruikt.
M.b.t. de uitvoer betekent dit dat de winstmarges van de exportindustrieën worden ingekrimpt, terwijl langs de importzijde de produktie van binnenlandse goederen door import wordt vervangen.

In de periode van de depreciatie van de BF wordt de omgekeerde prijsverhouding vastgesteld. Thans overtreft het stijgingspercentage van de in- en uitvoerprijzen (omgerekend in Belgische frank) de groeivoet van de binnenlandse prijzen. Ook de vergelijking met de evolutie van de consumptieprijsindex (abstractie gemaakt van de rubrieken diensten en huur, gezien ze overwegend niet-verhandelbaar zijn) bevestigt dit. Een en ander leidt thans tot een rentabiliteitsverbetering in de exportindustrieën, terwijl geïmporteerde goederen door de binnenlandse produktie worden vervangen.

---

[1] Zo komt met een devaluatie van 8,5 % een "mechanische" importprijsstijging van 9,29 % overeen.

Tabel 5

Facturatiemunt van de Belgische export en import

(in % van het totaal)

	Uitvoerontvangsten	Invoerbetalingen
Belgische frank	34,7	25,3
Duitse mark	18,1	17,7
Franse frank	14,3	10,1
Nederlandse gulden	7,2	8,5
Pond sterling	3,9	3,9
Italiaanse lire	2,4	2,0
Overige valuta's van de EEG-landen	0,4	0,3
U.S.-dollar	16,0	27,0
Overige valuta's	3,0	5,2
	100,0	100,0

Bron: Tijdschrift van de Nationale Bank van België, tabel IX-6. januari 1984

Tabel 6

Evolutie van de Belgische prijzen

(in BF, jaarlijkse % verandering)

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983[1]
Eenheidswaarde van de uitvoer	5,7	1,8	-0,3	9,7	10,2	9,6	14,2	4,9
Verkoopprijs van de uitvoer	6,6	3,3	1,1	9,0	9,1	9,4	13,3	6,4
Eenheidswaarde van de invoer	6,6	1,5	-0,2	9,2	15,1	14,9	14,3	6,9
Groothandelsprijzen	7,1	2,4	-1,9	6,3	5,8	8,2	7,7	2,7
Consumptieprijzen (uitgez. diensten en huur)								
- voedingswaren			1,5	0,5	3,6	6,0	9,5	8,0
- niet-voedingswaren			3,3	6,0	9,0	9,5	9,5	7,1

[1] Enkel de eerste twee kwartalen (vergeleken met dezelfde periode in 1982).

Bron: Tijdschrift NBB; Eenheidswaarden van in- en uitvoer: tabel VIII.1
Groothandelsprijzen: tabel VII.2
Consumptieprijzen: tabel VII.3a
januari 1984

Jaarverslag NBB (1983); verkoopprijs van de uitvoer (excl. belastingen) : tabel IV.1.5, p. 106

Om hetzelfde verschijnsel anders te belichten, kan men de vraag stellen welke prijsimpuls van een meer agressieve prijspolitiek kon uitgegaan zijn. Dergelijke prijspolitiek zou erop neerkomen, dat bij een depreciërende munt de exportprijs in buitenlandse munt wordt verminderd, zodat de uitvoerprijs in BF niet sneller stijgt dan de binnenlandse prijzen. Zoals tabel 7 aantoont zou met een dergelijke politiek, volgehouden tussen 1979 en 1983, het niveau van de Belgische exportprijzen uitgedrukt in vreemde munt in 1983 ± 15 % beneden het werkelijke niveau gelegen hebben. Het hoeft geen verder betoog dat de outputeffecten langs de exportzijde hierdoor merkelijk gunstiger zouden zijn.

Tabel 7

	uitvoerprijs (in BF)		groothandelsprijs	
	(Δ%)	Index 1978 = 100	(Δ%)	index
1979	9,0	109,0	6,3	106,3
1980	9,1	118,9	5,8	112,5
1981	9,4	130,1	8,2	121,7
1982	13,3	147,4	7,7	131,1
1983	6,4	156,8	2,7	134,6

Een batterij van ondernemingsvriendelijke maatregelen

De devaluatie ging gepaard met een reeks begeleidende maatregelen op het vlak van de prijs- en loonvorming. Daarnaast werden ook diverse andere maatregelen getroffen. Men herinnere zich dat in 1982 alleen reeds meer dan 100 K.B.'s met wetskarakter werden uitgevaardigd. Enkele daarvan worden hieronder opgesomd in zover ze gunstige (para)fiscale effecten sorteren voor de ondernemingen.

- Het basistarief van de vennootschapsbelasting werd van 48 % verlaagd tot 45 % met overeenstemmende reducties voor de tussenschakels. Tegelijkertijd werden SOL I en SOL II afgeschaft.
- Aanmoediging van de investeringsaftrek inzonderheid voor energiebesparende investeringen en investeringen voor wetenschappelijk onderzoek.
- Voordelen voor nieuwe aanwervingen in KMO's en voor jongeren die zich voor het eerst als zelfstandige vestigen.
- Verlenging van de Maribel-operatie waarbij de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid worden verlaagd en vervangen door een verhoging van de indirecte belastingen.
- Verlaging van de BTW op de bouw van 17 % naar 6 %.
- Fiscale amnestie/zekerheid voor kapitalen die gaan naar industriële investeringen met tewerkstellingseffect (of de aankoop van schatkistbons zonder interest).

Een aparte vermelding verdient de succesvolle wet Cooreman-De Clercq (KB. nr. 15 en nr. 150) "tot aanmoediging van de inschrijving op of de aankoop van aandelen of bewijzen van deelgerechtigheid in Belgische vennootschappen".
Het luik - Cooreman geeft verminderingen op de vennootschapsbelasting bij nieuwe kapitaalinbreng alsmede fiscale voordelen voor de nieuwe aandeelhouders. Het andere luik - De Clercq voorziet een aftrek bij

de inkomensbelasting voor nieuwe beleggers in risicodragend kapitaal.

Geraamd wordt dat het vers kapitaal, aangebracht onder het kader - Cooreman, thans ongeveer 300 mrd. BF bedraagt. Het is evident dat de fiscale begunstiging van zulke massale kapitaalverhoging in de toekomst zal leiden tot fiscale minontvangsten. Zo heeft het Planbureau voorgerekend dat vanaf 1985 de vennootschapsbelasting 13 mrd. minder zal opleveren.

De preciese budgettaire weerslag van het luik - De Clercq en de overige fiscale maatregelen is onvoldoende gekend, maar deze zal aanzienlijk zijn. Wel staat vast dat de ondernemingsrentabiliteit in 1982 en 1983 sterk is toegenomen ten gevolge van de devaluatie en de overige beleidsmaatregelen. In de onderstaande tabel 8 wordt dit bevestigd zowel door de winstmarge per eenheid produkt als door de toename van het beschikbaar inkomen van de vennootschappen.

Tabel 8

	Evolutie van de ondernemingsrentabiliteit (jaarlijkse procentuele verandering)	
	Winstmarge per eenheid produkt in BF.	Beschikbaar inkomen van de vennootschappen
1976	- 8,2	+ 9,8
1977	+ 6,9	+ 11,2
1978	- 0,7	+ 13,1
1979	+ 2,5	+ 6,2
1980	+ 1,9	- 0,8
1981	- 5,7	+ 0,8
1982	+ 17,9	+ 15,9
1983 (v)	+ 19,7	+ 23,5

(v) = voorlopig
Jaarverslag 1983, Nationale Bank van België, p. 97 en 106.

Confrontatie van deze vaststellingen met de bevindingen uit de vorige secties tonen aan dat de "lineaire" toepassing van spectaculaire ondernemingsvriendelijke maatregelen op zichzelf geen waarborg biedt voor de verhoopte toename van de exportprestaties.

Aanzetregeling exportsurplus (ARES)

In politieke middens gaan geregeld wrevelige stemmen op "... dat de ondernemingen, na al die cadeaus, onvoldoende geïnvesteerd en te weinig nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd hebben... ". Hieruit blijkt de spanning tussen politieke naïviteit enerzijds en bedrijfseconomische calculus anderzijds. Investeringsbeslissingen hebben een perspectief op middellange en lange termijn. Niet enkel de beschikbaarheid van kapitaal maar ook de kostprijs ervan en het toekomstig rendement bepalen de investeringen. In dit verband geldt nog steeds het gezegde "... dat men het paard wel naar het water kan leiden maar niet kan doen drinken". Knelpunt bij uitstek is het verwachte rendement. In de huidige dalperiode van de mondiale economie is de toekomstige evolutie van de wereldvraag erg onzeker.

Wel kan met reden geargumenteerd worden dat de ondernemingen te weinig ijver hebben getoond om de nieuwe concurrentiekracht ook op de exportmarkten "te gelde te maken" (dit laatste kan zowel letterlijk als figuurlijk opgevat worden).
Indien het exportvolume sterker ware opgedreven dan had ook de tewerkstelling een gunstiger verloop gekend. Hierbij wordt steeds macro-economisch geredeneerd.
In de vorige secties is tot uiting gekomen dat specifieke sectoren en zeker aparte ondernemingen de nieuwe zuurstof wel aangewend hebben om een spurt naar de exportmarkten te realiseren.

Uit deze ervaringen kan lering getrokken worden voor de toekomst. Een exportgeleide groei komt niet tot stand door goede bedoelingen

en slechte afspraken. De beleidsmakers zullen gerichte incentieven en sluitende waarborgen moeten inbouwen. Daarbij mag niet uit het oog verloren worden dat de Europese Gemeenschap aan de nationale overheid nog weinig ruimte laat voor een specifiek beleid ter verbetering van de export.

Het komt er dus in eerste instantie op aan het bestaande arsenaal van instrumenten oordeelkundig en creatief te gebruiken in het raam van een "aanzetregeling exportsurplus" (ARES). Bedoeld wordt dat incentieven worden gegeven aan die ondernemingen die aanwijsbaar een exportsurplus realiseren. Als kengetal voor het exportsurplus geldt niet het absolute verschil tussen de export- en de importwaarde van de onderneming maar wel de relatieve toename daarvan. Sluimerende ondernemingen die zich op de exportmarkt wagen, worden dan verhoudingsgewijs in dezelfde mate gehonoreerd als de gereputeerde ondernemingen die hun exportinspanning opdrijven. Daarbij aansluitend wordt terzelfdertijd beoogd de importsubstitutie te bevorderen.
Welke instrumenten kunnen zoal ressorteren onder het ARES-pakket ? In de oorspronkelijke regeringsverklaring wordt een aanzet tot antwoord gegeven :

> "De bestaande overheidsinstrumenten moeten op een meer gecoördineerde en meer efficiënte wijze worden ingezet, en ook meer toegankelijk worden gemaakt voor de KMO's.
> Specifieke maatregelen zullen in dit verband worden genomen t.a.v. het Fonds voor Buitenlandse Handel, Kredietexport, Compromex en de leningen van staat tot staat.
> De Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel moet dynamisch gemaakt worden, rekening houdend met zijn dubbele taak inzake begeleiding en promotie".

In onze opvatting wordt eerder gedacht aan incentieven naar Japans model. Voorbeelden daarvan kunnen zijn een voorkeurbehandeling bij de overheidsbestellingen en de subsidiëring voor wetenschappelijk-technologisch onderzoek voor die ondernemingen die inderdaad een exportsurplus waarmaken. Deze werkwijze lijkt ons alleszins meer

verantwoord dan een emotionele gewestelijke verdeelsleutel. Tenminste als het beleid wil vast houden aan die andere alinea uit de regeringsverklaring : "De groei van onze economie moet vooral vanuit de export geleid worden".